

Archwilio Cymru
Audit Wales

Y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru 2022-23

Hydref 2024

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi canfyddiadau'r Fenter Twyll Cenedlaethol dwyflynyddol yng Nghymru ar gyfer y cyfnod 1 Ebrill 2022 i 31 Mawrth 2024. Rwyf wedi paratoi'r adroddiad hwn o dan Ddeddf Archwilio Gyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Senedd ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw brand ymbarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol. Er bod gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod, prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2024

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol.

Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Ffeithiau allweddol ar gyfer Cymru	4
Negeseuon allweddol	5
Adroddiad manwl	
Deilliannau ar y cyfan	7
Dadansoddiad pellach o ddeilliannau yn ôl math	12
Datblygiadau yn y dyfodol	22
Atodiadau	
Ynglŷn â'r Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru	25

Ffeithiau allweddol ar gyfer Cymru

£7.1 miliwn – deilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2022-23

£56.5 miliwn – cyfanswm deilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol ers 1996

4,354 – nifer y parïadau data ym Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 â deilliannau yr adroddwyd arnynt

49 – nifer y sefydliadau a gyfranogodd ym Menter Twyll Genedlaethol 2022-23

97% – cyfran o werth y deilliannau a ddaeth o bariadau data awdurdodau lleol

15 – nifer y cyfranogwyr a adroddodd ar ddeilliannau dros £100,000

Negeseuon allweddol

- 1 Ymarfer atal twyll ledled y DU a gynhelir bob dwy flynedd yw'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI). Mae'n helpu i atal a chanfod twyll trwy rannu a pharu setiau o ddata yn electronig. Mae **Atodiad 1** yn darparu rhagor o fanylion. Mae hefyd yn dangos y camau allweddol yn ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2022-23¹.
- 2 Mae deilliannau twyll, gwall a gordaliadau gwerth £7.1 miliwn wedi cael eu cofnodi ers i ni adrodd ddiwethaf ar y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru ym mis Hydref 2022. Mae deilliannau cronus ar gyfer Cymru ers i'r Fenter Twyll Genedlaethol ddechrau ym 1996 bellach yn gyfanswm o oddeutu £56.5 miliwn. Ledled y DU, mae deilliannau cronus y Fenter Twyll Genedlaethol bellach yn £2.9 biliwn.
- 3 Mae'r deilliannau i Gymru o Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23 £0.6 miliwn yn fwy nag ym Menter Twyll Genedlaethol 2020-21. Y prif reswm dros hyn yw cynnydd yn nifer yr hawliadau twyllodrus neu wallus am fudd-dal tai a disgownt person sengl y dreth gyngor. Fodd bynnag, fe wnaeth gostyngiadau mewn meysydd eraill wrthbwysu'r codiadau hyn yn rhannol.
- 4 O'r £7.1 miliwn o ddeilliannau yr adroddwyd arnynt, daw 97% o bariadau data awdurdodau lleol sy'n ymwneud â'r dreth gyngor, budd-dal tai, bathodynau glas, rhestrau aros ar gyfer tai, a phensiynau. Rydym wedi cynnwys tair astudiaeth achos. Mae'r rhain yn amlygu mor werthfawr ydyw bod cyfranogwyr yn buddsoddi adnoddau i asesu ac adolygu pariadau data.
- 5 Y tu hwnt i unrhyw arbedion ariannol, mae manteision cyfranogi ac adolygu pariadau data'n cynnwys y sicrwydd y gall canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol eu darparu ynghylch systemau rheolaeth fewnol. Gall canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol amlygu meysydd ar gyfer gwella hefyd. Mae ein hadolygiad o adroddiadau paru data yn tynnu sylw at anghysonderau mewn trefniadau dilynol lleol a rhai amrywiadau mawr o ran canlyniadau rhwng cyfranogwyr o fath tebyg.
- 6 Ac er na fydd yr holl gyfranogwyr o anghenraid yn gweld deilliannau cadarnhaol sylweddol eu hunain, mae rhannu data'n ei gwneud yn bosibl ei baru rhwng cyrff ac ar draws ffiniau gwledydd. Fe wnaeth data a gyflwynwyd gan gyrff yng Nghymru ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 helpu sefydliadau mewn rhannu eraill o'r DU i adnabod deilliannau gwerth £0.2 miliwn o 104 o bariadau data.

1 Mae'r adroddiad hwn yn cyfeirio at bob un o ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol yn seiliedig ar y flwyddyn ariannol pan gafodd ei lansio.

Rwyf wedi dweud yn flaenorol, er bod y drafodaeth am gyllid cyhoeddus yn aml yn canolbwyntio ar doriadau i wariant a/neu godi trethi, nad oes rhyw lawer yn cael ei ddweud am dwyll a gwall. Eto mae'n dal i fod yn falltod ar wasanaethau cyhoeddus.

Mae gwireddu manteision Menter Twyll Cenedlaethol yn ddibynnol ar gyrff yn fuddsodd ymdrech ac amser i asesu ac adolygu pariadau data'n effeithiol. Mae meintioli'r effaith gyffredinol hefyd yn dibynnu ar gyrff yn cofnodi eu canlyniadau. Mae rhan fwyaf o gyfranogwyr yn dangos ymrwymiad cryf i'r Fenter Twyll Cenedlaethol, ond rwy'n dal i bryderu nad felly y mae hi bob amser.

Wrth i gylch nesaf y Fenter Twyll Genedlaethol gael ei gyflwyno, bydd staff Archwilio Cymru'n cynyddu eu hymgysylltiad â chyrrff sy'n cyfranogi i godi ymwybyddiaeth, hybu cyfranogiad gweithredol, a deall yn well sut y mae cyrrff yn asesu ac yn adolygu pariadau.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol
Cymru

Adroddiad manwl

Deilliannau ar y cyfan

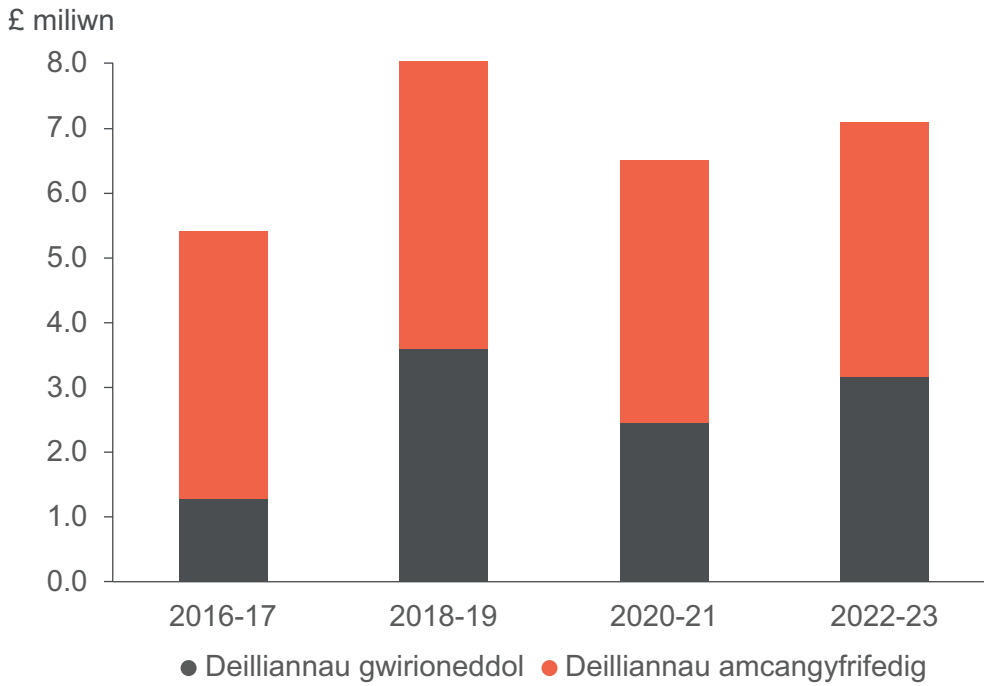
Fe gofnododd Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 ddeilliannau o £7.1 miliwn i Gymru

- 7 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn defnyddio'r term 'deilliannau' i gyfeirio at werth ariannol twyll, gwall a gordaliadau a ganfuwyd ac a ataliwyd trwy baru data fel rhan o'r Fenter Twyll Genedlaethol.
- 8 Fe gofnododd Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 ddeilliannau o £7.1 miliwn ar gyfer Cymru. Mae hyn yn gynydd o £0.6 miliwn o'i gymharu â Menter Twyll Genedlaethol 2020-21, er ei fod yn dal yn llai na'r £8 miliwn o ddeilliannau yr adroddwyd arnynt ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2018-19.
- 9 Mae'r ffigyrau deilliannau a ddefnyddir yn yr adroddiad hwn yn cynnwys:
 - deilliannau gwirioneddol – symiau gwirioneddol y mae cyfranogwyr wedi'u cofnodi fel twyll, gwall a gordaliad; a
 - deilliannau amcangyfrifedig – elfen wedi'i hamcangyfrif sy'n ceisio cofnodi gwerth y golled o ganlyniad i dwyll neu wall a ganfuwyd, a gwerth unrhyw golledion yn y dyfodol y gallai cyrff fod wedi'u cael heb ymyrryd yn dilyn paru yn y Fenter Twyll Genedlaethol².
- 10 Mae gwerth deilliannau gwirioneddol yr adroddwyd arnynt ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 yn £3.2 miliwn (45% o gyfanswm y deilliannau). Mae **Arddangosyn 1** yn cymharu'r deilliannau ar y cyfan a'r dadansoddiad hwn â thri ymarfer blaenorol y Fenter Twyll Genedlaethol . Adroddwyd ar ddeilliannau â chyfanswm gwerth o fwy na £100,000 gan 15 o gyfranogwyr, yr oedd 14 ohonynt yn awdurdodau lleol³.

2 Mae gan y rhan fwyaf o setiau data'r Fenter Twyll Genedlaethol fethodoleg i gyfrifo deilliannau amcangyfrifedig. Mae methodolegau'n cael eu hadolygu cyn pob un o ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol. Mae Bwrdd Llywodraeth NFI Swyddfa'r Cabinet yn adolygu ac yn cymeradwyo newidiadau i'r fethodolegau bresennol pan fu newidiadau'n seiliedig ar ddata wedi'i adnewyddu. Mae unrhyw fethodolegau newydd yn cael eu cymeradwyo gan y Panel Atal Twyll

3 Heb gynnwys deilliannau achosion budd-dal tai a drosglwyddwyd gan awdurdodau lleol i Adran Gwaith a Phensiynau'r DU ar gyfer ymchwiliad (gweler **paragraff 24**).

Arddangosyn 1: Deilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol yn ôl ymarferion, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

- 11 Mae deilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 yn cynnwys rhai achosion o bariadau Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 lle cwblhawyd adolygiadau a lle'r adroddwyd arnynt ar ôl mis Mawrth 2022. Mae arbedion hwyr o Fenter Twyll Genedlaethol 2020-21 yn rhoi cyfrif am £0.7 miliwn (10%) o gyfanswm y deilliannau yr adroddwyd arnynt ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23. Mae'r rhan fwyaf o'r swm hwnnw, £0.5 miliwn, yn ymwneud â phariadau data budd-dal tai.
- 12 Un o fanteision allweddol ymarfer paru data ledled y DU yw ei fod yn ei gwneud yn bosibl paru data rhwng cyrff ac ar draws ffiniau gwledydd. Felly, er na fydd cyfranogwyr o bosibl yn adnabod deilliannau sylweddol o'u parïadau hwy eu hunain, mae darparu eu data'n gallu helpu cyrff a sectorau eraill i adnabod twyll, gwall a gordaliadau. Fe wnaeth data a ddarparwyd gan gyfranogwyr yng Nghymru ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 helpu cyrff y tu allan i Gymru adnabod deilliannau gwerth £0.2 miliwn.
- 13 Yn yr un modd, mae data gan gyfranogwyr eraill yn y DU wedi helpu i adnabod deilliannau yng Nghymru. Er enghraifft, fe wnaeth awdurdod lleol yng Nghymru dynnu enw unigolyn oddi ar restr aros ar gyfer tai ar ôl adolygu parïad data lle'r oedd yr unigolyn ar restr aros yn Lloegr hefyd.

Fe wnaeth pum maes paru data gynhyrchu ychydig dros 90% o'r deilliannau

14 Mae **Arddangosyn 2** yn nodi'r meysydd paru data a gynhyrchodd y mwyaf o ddeilliannau. Fe wnaeth disgowntiau'r dreth gyngor, budd-dal tai, bathodynnau glas, rhestrau aros ar gyfer tai, a phensiynau gynhyrchu ychydig dros 90% o'r deilliannau yn ôl eu gwerth.

Arddangosyn 2: meysydd paru data a gynhyrchodd y mwyaf o ddeilliannau, NFI 2022-23

Maes paru data	Nifer y pariadau data â deilliannau	Cyfanswm gwerth deilliannau (£ miliwn)	% o werth y deilliannau
Gostyngiadau treth cyngor	2,084	2.9	41
Budd-dal tai	298	1.5	22
Bathodynnau glas	1,566	1.0	14
Rhestrau aros ar gyfer tai	124	0.5	7
Pensiynau	40	0.4	6
Arall ¹	242	0.6	9
Cyfanswm²	4,354	7.1	100

Nodiadau:

- 1 Mae deilliannau eraill yn ymwneud yn bennaf â chynllun gostyngiadau'r dreth gyngor a thaliadau credydwy'r (gweler **paragraffau 37 i 41**).
- 2 Efallai na fydd cyfansymiau yn cyfateb i swm y rhannau oherwydd talgrynnu.

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

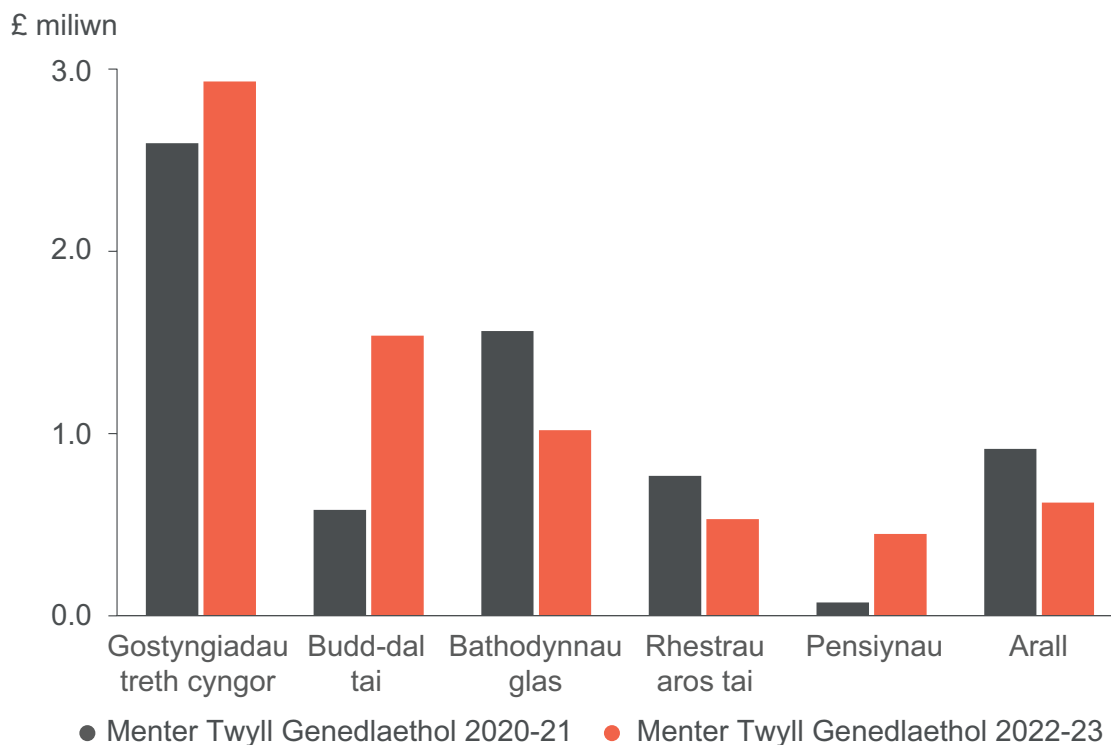
15 Unwaith y mae cyrff wedi adnabod twyll, gwall, neu ordaliadau, gallant weithredu'n briodol i adfer arian. O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2024, roedd £2.7 miliwn (86%) o'r deilliannau gwirioneddol yr adroddwyd arnynt (gweler **Arddangosyn 1**) wedi cael, neu yn y broses o gael, eu hadfer.

Mae deilliannau uwch mewn rhai meysydd wedi cael eu gwrthbwysu, yn rhannol, gan ddeilliannau is mewn eraill

16 Mae deilliannau ar y cyfan yng Nghymru wedi cynyddu £0.6 miliwn ers yr ymarfer diwethaf. Mae **Arddangosyn 3** yn dangos bod y rhesymau dros y cynnydd hwn yn cynnwys:

- bod deilliannau budd-dal tai wedi codi o £0.6 miliwn i £1.5 miliwn. Mae ychydig dros un rhan o dair o werth deilliannau Budd-dal Tai'n ymwneud ag arbedion hwyr o ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2020-21;
- gostyngiad yn nifer y bathodynnau glas a ganslwyd yng Nghymru, o 2,717 i 1,566, gan beri i ddeilliannau yn y maes hwn ostwng o 35% o £1.6 miliwn i £1.0 miliwn; a
- bod cynnydd o 31 wedi bod yn yr achosion lle parhawyd i dalu pensiynau ar ôl i bensiynwyr farw, o naw achos ym Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 i 40 yn yr ymarfer hwn a chan achosi i ddeilliannau godi o £0.1 miliwn i £0.4 miliwn.

Arddangosyn 3: cymharu deilliannau fesul maes paru data, Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

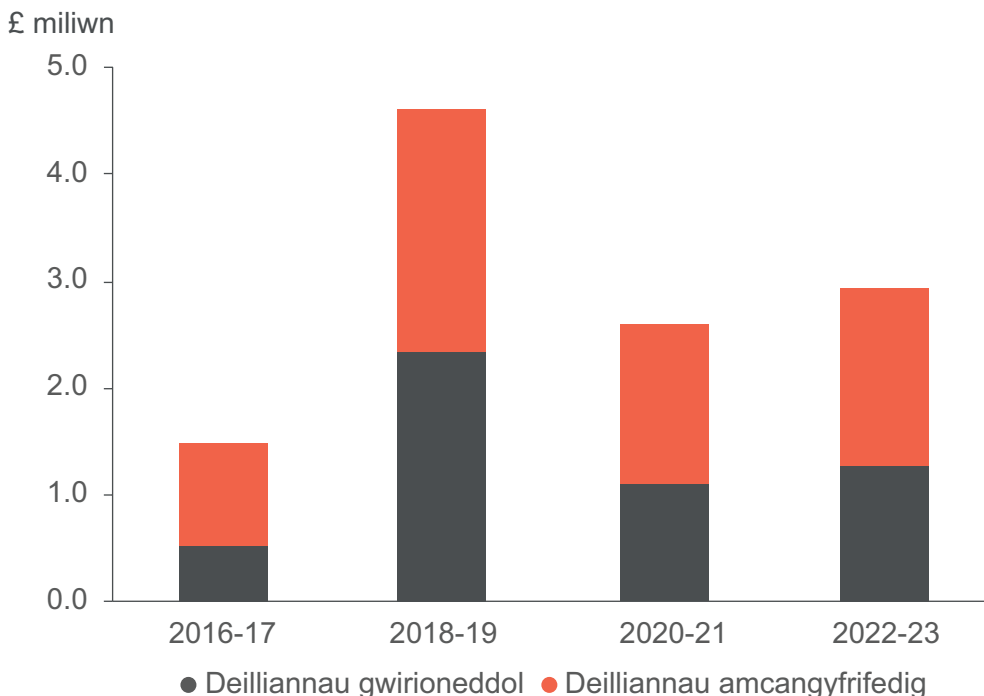
- 17 Fodd bynnag, cafodd codiadau o'r fath eu gwrthbwysu'n rhannol gan:
- y ffaith bod yr ymarfer blaenorol wedi cynnwys pariadau data a oedd yn ymwneud â rhai grantiau cymorth i fusnesau yn ystod cyfnod COVID-19, yr adroddwyd ar £0.6 miliwn o dwyll a gwall mewn perthynas â hwy;
 - gostyngiad yn nifer y bathodynau glas a ganslwyd yng Nghymru, o 2,717 i 1,566, gan beri i ddeilliannau yn y maes hwn ostwng 35% o £1.6 miliwn i £1.0 miliwn; a
 - bod nifer yr achosion o ymgeiswyr yr adnabuwyd fod angen eu tynnu oddi ar restrau aros ar gyfer tai wedi gostwng o 237 i 124, gan beri i ddeilliannau ostwng o £0.8 miliwn i £0.5 miliwn.

Dadansoddiad pellach o ddeilliannau yn ôl math

Mae gwerth a nifer disgowntiau person sengl y dreth gyngor a ganslwyd wedi cynyddu

- 18 Mae bil treth gyngor llawn yn seiliedig ar fod ag o leiaf ddau oedolyn yn byw mewn cartref. Mae pobl sy'n byw ar eu pennau eu hunain neu gydag oedolion eraill y maent i gyd yn cael eu diystyru ar gyfer y dreth gyngor yn gymwys ar gyfer disgownt person sengl o 25%. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data'r dreth gyngor ag ystod o ddata arall i helpu i adnabod ble y mae pobl yn cael y disgownt yn amhriodol.
- 19 Fe arweiniodd Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 at ganslo 2,084 o hawliadau am ddisgownt person sengl, cynnydd o 5% o'i gymharu ag ymarfer 2020-21, ar draws naw awdurdod lleol. Dengys **Arddangosyn 4**, yn ôl eu gwerth, fod deilliannau wedi cynyddu £0.3 miliwn yn ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2022-23, i £2.9 miliwn.

Arddangosyn 4: deilliannau disgownt person sengl y dreth gyngor yn ôl ymarferion y FTC, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

- 20 O'r £2.9 miliwn, roedd bron i £1.3 miliwn yn ymwneud â disgowntiau gwirioneddol yr oedd pobl eisoes wedi elwa ohonynt, h.y. gostyngiadau i filiau'r dreth gyngor nad oeddent yn gymwys i'w cael. Amcangyfrifir y bydd canslo'r disgowntiau hyn yn arbed £1.7 miliwn yn y dyfodol. Mae deiliant cyfartalog pob achos yn £1,407 o'i gymharu â £1,305 yr achos ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2020-21.
- 21 Daeth y rhan fwyaf o gansladau o bariadau â data'r gofrestr etholiadol. Fodd bynnag, roedd oddeutu 20% o achosion am bod aelod o'r aelwyd wedi troi'n 18 oed a bod yr awdurdod lleol heb gael ei hysbysu. Mae **Arddangosyn 5** yn amlygu dull Cyngor Dinas Casnewydd o adolygu disgowntiau person sengl y dreth gyngor. Adroddodd y Cyngor ar ychydig dros chwarter cyfanswm y deilliannau disgownt person sengl ar gyfer Cymru.

Arddangosyn 5: Cyngor Dinas Casnewydd a deilliannau disgownt person sengl y dreth gyngor

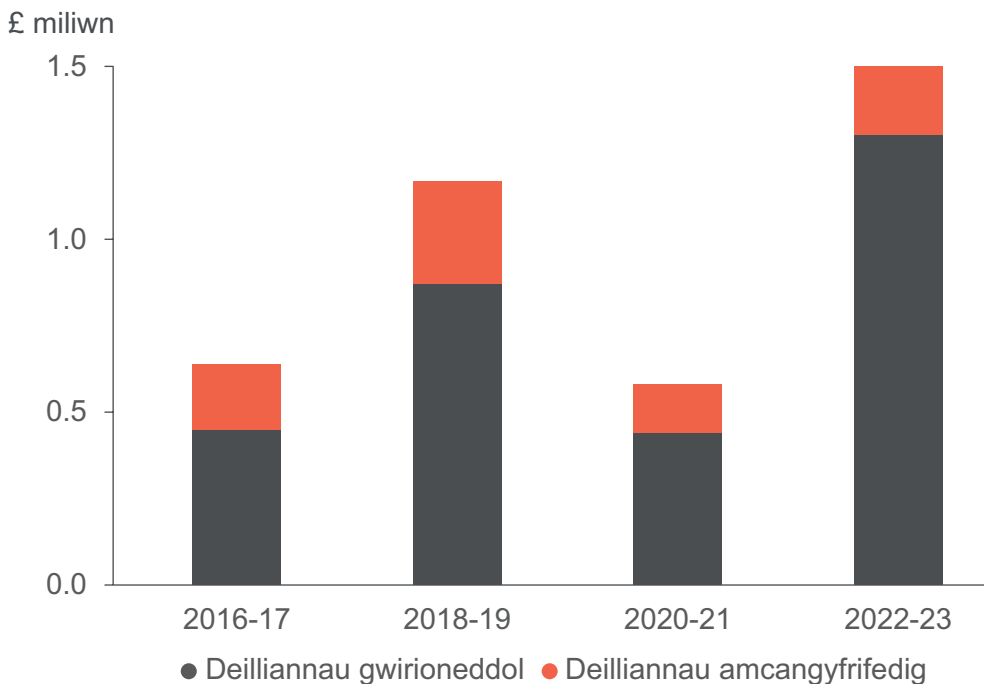
Adroddodd Cyngor Dinas Casnewydd ar fwy na chwarter cyfanswm y deilliannau disgownt person sengl y dreth gyngor, yn ôl eu gwerth a nifer y disgowntiau a ganslwyd. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn wiriad ychwanegol sydd wedi cael ei gynnwys ym mhrosesau'r Cyngor ar gyfer sicrhau bod dyfarniadau disgownt person sengl y dreth gyngor yn ddilys, gyda swyddog profiadol a neilltuwyd i'r gwaith yn adolygu'r holl bariadau data sy'n ymwneud â'r dreth gyngor.

O ganlyniad i'r dull hwn fe ganslodd y Cyngor 627 o hawliadau am ddisgownt person sengl ym Menter Twyll Genedlaethol 2022-23, gan adfer £0.35 miliwn o ddisgowntiau nad oeddent yn ddilys. Mae canslo'r disgowntiau hyn wedi atal £0.45 miliwn yn ychwanegol o incwm rhag cael ei golli.

Mae deilliannau budd-dal tai wedi cynyddu'n sylweddol, ond maent hefyd yn cynnwys cyfran sylweddol o arbedion hwyr o Fenter Twyll Genedlaethol 2020-21

- 22 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn rhoi cyfle i awdurdodau lleol a'r Adran Gwaith a Phensiynau adnabod ystod eang o achosion o dwyll a gwallau sy'n ymwneud â budd-daliadau. Mae'nparu data budd-daliadau tai â data benthyciadau i fyfyrwyr, cyflogresi, pensiynau, budd-dal tai mewn awdurdodau lleol eraill, tenantiaid tai, trwyddedau, pobl ymadawedig ac Amberhill⁴, i helpu i adnabod hawliadau anghymwys.
- 23 Mae **Arddangosyn 6** yn dangos bod gwerth achosion budd-dal tai a gofnodwyd â thwyll, gwall a gordaliadau ar ei lefel uchaf dros bedwar ymarfer diwethaf y Fenter Twyll Genedlaethol. Fe gynyddodd deilliannau yr adroddwyd arnynt o £0.6 miliwn ym Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 i £1.5 miliwn ym Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.

Arddangosyn 6: deilliannau budd-dal tai yn ôl ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

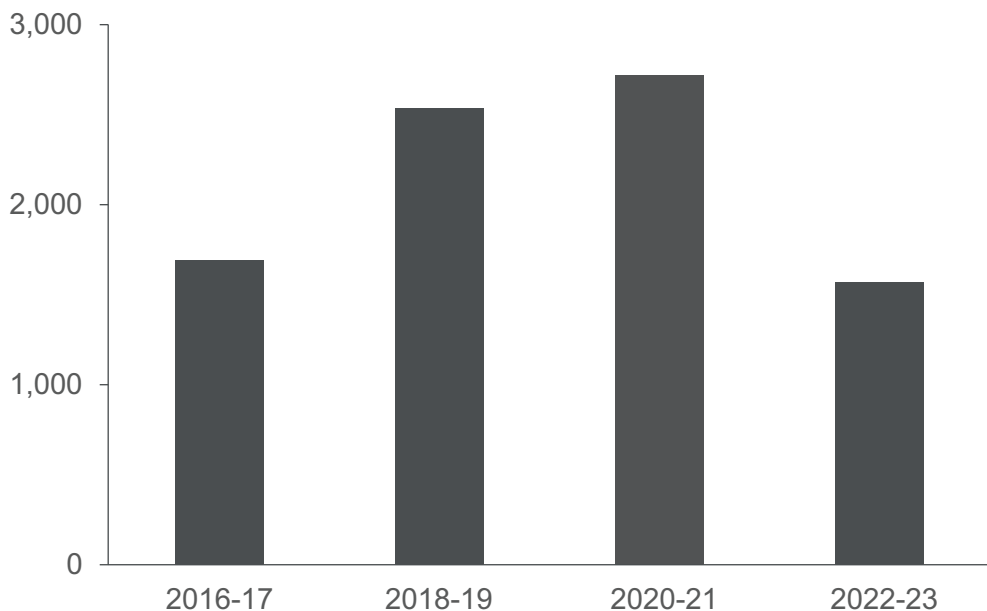
4 Mae Ymgyrch Amberhill yn fenter arweinir gan Wasanaeth Heddlu Metropolitan. Mae'r tîm yn coladu ac yn dosbarthu data ar hunaniaethau ffug

- 24 Mae awdurdodau lleol yn cyfeirio pariadau data lle ceir amheuaeth o dwyll at yr Adran Gwaith a Phensiynau ar gyfer ymchwiliad. Nid yw deilliannau o ymchwiliadau'r Adran Gwaith a Phensiynau'n cael eu priodoli'n ôl i awdurdodau lleol unigol. O'r £1.5 miliwn mewn deilliannau budd-dal tai a'r 298 o achosion, adroddodd yr Adran Gwaith a Phensiynau ar £1.3 miliwn a 249 o achosion. 12 o awdurdodau lleol oedd yn gyfrifol am weddill y deilliannau ac achosion.
- 25 Mae rhyw £0.54 miliwn (35%) o'r deilliannau budd-dal tai'n ymwneud ag arbedion hwyr o bariadau data Menter Twyll Genedlaethol 2020-21, gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau'n adrodd ar £0.48 miliwn.

Roedd nifer y bathodynau glas a ganslwyd yn is nag yn y tri ymarfer blaenorol ac fe ostyngodd am y tro cyntaf ers Menter Twyll Genedlaethol 2012-13

- 26 Mae'r cynllun parcio bathodyn glas yn caniatáu i bobl â phroblemau symudedd barcio am ddim wrth fesuryddion parcio ar y stryd, mewn mannau talu ac arddangos, mewn mannau bathodyn glas dynodedig, ac ar linellau melyn sengl neu ddwbl dan rai amgylchiadau. Mae data bathodynau glas yn cael ei baru â phobl ymadawedig a data Amberhill.
- 27 Weithiau mae bathodynau'n cael eu defnyddio neu eu hadnewyddu'n amhriodol gan bobl ar ôl i ddeiliad y bathodyn farw. Mae'n drosedd i berson heb awdurdod ddefnyddio bathodyn glas. Mae camddefnydd o'r fath yn lleihau referniwiau parcio ac yn cyfyngu ar y cyfleusterau parcio sydd ar gael i ddeiliaid bathodynau diledryw.
- 28 Fe arweiniodd Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 at ganslo 1,566 o fathodynau glas yng Nghymru ar draws 11 o awdurdodau lleol. Mae **Arddangosyn 7** yn dangos y gostyngiad yn nifer y bathodynau glas a ganslwyd o'i gymharu â Menter Twyll Genedlaethol 2020-21, a hwnnw'n ostyngiad o 42%. Hwn oedd y tro cyntaf i nifer y bathodynau a ganslwyd ostwng ers Menter Twyll Genedlaethol 2012-13 ac roedd y ffigwr hefyd yn is nag ym Menter Twyll Genedlaethol 2016-17 a Menter Twyll Genedlaethol 2018-19.

Arddangosyn 7: bathodynau glas a ganslwyd yn ôl ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

- 29 Mae gwerth amcangyfrifedig y 1,566 o achosion hyn yn £1.0 miliwn. Mae hyn yn seiliedig ar gyfrifiad o gost amcangyfrifedig flynyddol refeniw parcio a gollwyd a'r tebygolrwydd bod y bathodynau glas hyn wedi cael eu camddefnyddio. Mae **Arddangosyn 8** yn amlygu sut y gwnaeth Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 hwyluso camau i ganslo bron i 300 o fathodynau yng Nghyngor Sir Ynys Môn ac yn arwain at drefniadau gweinyddol cryfach.

Arddangosyn 8: Cyngor Sir Ynys Môn a deilliannau bathodynau glas

Fe wnaeth Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 alluogi Cyngor Sir Ynys Môn i adnabod 299 o bariadau lle'r oedd bathodynau glas yn dal i fod mewn cylchrediad ar ôl marwolaeth.

Mae 'Dywedwch Wrthym Unwaith' yn wasanaeth sy'n galluogi rhywun i roi gwybod i'r rhan fwyaf o asiantaethau'r llywodraeth am farwolaeth mewn un weithred. Mae hyn yn galluogi cyngorau i: ganslo budd-dal tai, gostyngiad y dreth gyngor neu fathodyn glas; hysbysu gwasanaethau tai; a thynnu enw'r person oddi ar y gofrestr etholiadol.

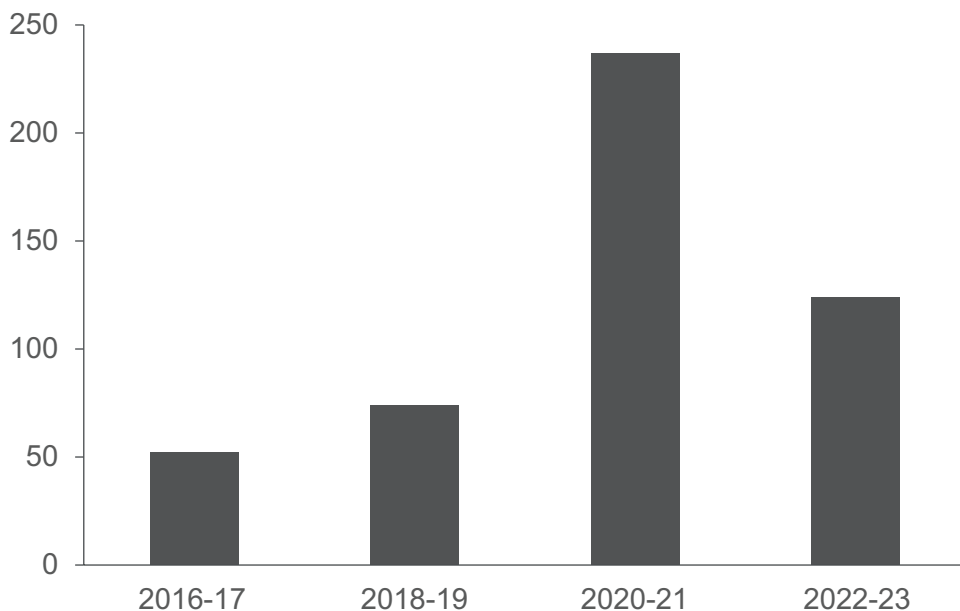
Datgelodd ymchwiliadau gan y Tîm Archwilio Mewnol nad oedd y Cyngor wedi cynnwys Cyswllt Môn, y gwasanaeth derbynfydd, sy'n ymdrin â bathodynau glas, yn ei fenter 'Dywedwch Wrthym Unwaith', ac felly nid oedd y gwasanaeth derbynfydd yn cael ei hysbysu ynghylch marwolaethau.

Mae'r Cyngor yn cryfhau ei brosesau rheolaeth fewnol i sicrhau bod gweinyddwyr bathodynau glas yn gallu croesgyfeirio manylion deiliaid hawlenni'n rhagweithiol gyda chofnodion pobl ymadawedig, fel ei fod yn gallu canslo bathodynau'n brydlon.

Mae nifer yr ymgeiswyr anghymwys a dynnwyd oddi ar restrau aros ar gyfer tai bron wedi haneru ers Menter Twyll Genedlaethol 2020-21, er bod y rhan fwyaf o'r deilliannau yr adroddwyd arnynt yn ymwneud ag un awdurdod lleol

- 30 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn defnyddio data rhestrau aros ar gyfer tai i adnabod twyll posibl mewn perthynas â rhestrau aros. Mae hyn yn digwydd pan fo unigolyn wedi cofrestru ar y rhestr aros ond bod newidiadau posibl mewn amgylchiadau sydd heb gael eu datgelu. Neu gallant fod wedi darparu gwybodaeth anwir.
- 31 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data rhestrau aros ar gyfer tai â data rhestrau aros mewn awdurdodau lleol eraill, budd-dal tai, tenantiaid tai, pobl ymadawedig, ac Amberhill. Ar gyfer awdurdodau lleol sy'n dal i fod yn berchen ar stoc dai, fe ostyngodd nifer yr ymgeiswyr anghymwys a dynnwyd oddi ar restrau tai bron 50% (o 237 i 124 o achosion) rhwng Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 a Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 (**Arddangosyn 9**).

Arddangosyn 9: nifer yr ymgeiswyr a dynnwyd oddi ar restrau aros yn ôl ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

- 32 Ychydig dros £0.5 miliwn yw gwerth amcangyfrifedig yr achosion hyn. Mae'r gwerth hwn yn seiliedig ar gyfrifiad o gost amcangyfrifedig flynyddol cartrefu teulu mewn llety dros dro a'r tebygolrwydd y byddai ymgeisydd ar restr aros yn cael eiddo.
- 33 Cyngor Dinas a Sir Abertawe adroddodd ar bron pob un o'r deilliannau rhestrau aros ar gyfer tai. Mae **Arddangosyn 10** yn amlygu dull y Cyngor o adolygu pariadau data'r rhestr aros ar gyfer tai. Byddwn yn rhoi ystyriaeth bellach i drefniadau awdurdodau lleol ar gyfer adolygu rhestrau aros ar gyfer tai yn ystod Menter Twyll Genedlaethol 2024-25.

Arddangosyn 10: Cyngor Dinas a Sir Abertawe a deilliannau'r rhestr aros ar gyfer tai

Cyngor Dinas a Sir Abertawe oedd yn gyfrifol am 120 o'r 124 o ddeilliannau ar gyfer rhestrau aros ar gyfer tai.

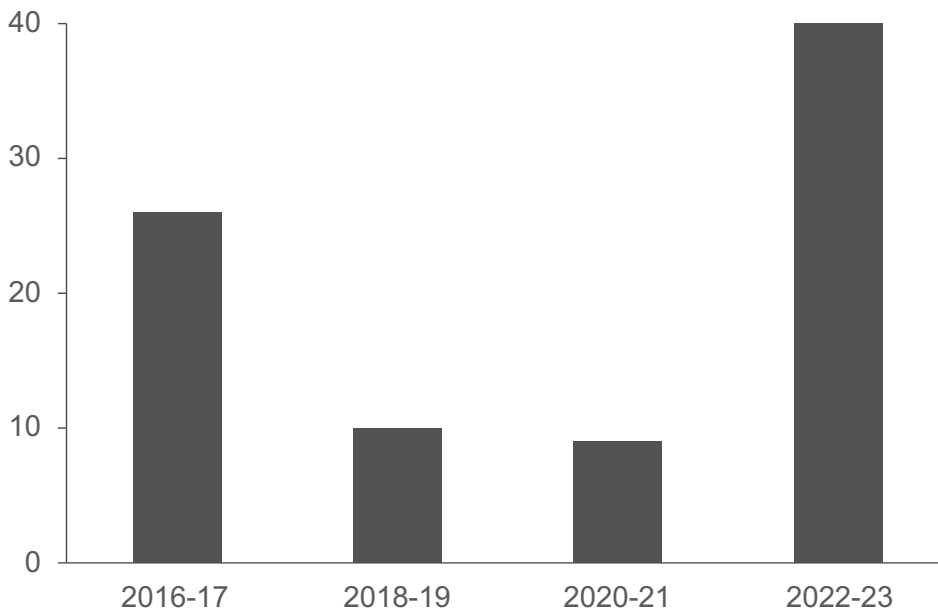
Fe drosglwyddodd y cyfrifoldeb am adolygu pariadau data'r rhestr aros ar gyfer tai yng Nghyngor Dinas a Sir Abertawe i'r Tîm Twyll Corfforaethol ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.

Roedd hyn yn golygu bod adnoddau staff a neilltuwyd i'r gwaith ar gael i adolygu'r cyfan, yn hytrach na sampl, o'r pariadau data. Yn dilyn y gweithgarwch hwn i lanhau'r rhestr aros ar gyfer tai, disgwylir y bydd y deilliannau yr adroddwyd arnynt gan y Cyngor yn gostwng ym Menter Twyll Genedlaethol 2024-25.

Fe wnaeth deilliannau ar gyfer pensiynau a oedd yn dal i gael eu talu ar ôl i bensiynwyr farw godi'n sylweddol ond roeddent yn gysylltiedig yn bennaf ag un awdurdod lleol

- 34 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn rhoi ffordd effeithlon ac effeithiol i awdurdodau lleol sy'n gweinyddu pensiynau wirio mai dim ond i bobl sy'n fyw y maent yn talu.
- 35 Mae **Arddangosyn 11** yn dangos bod nifer yr achosion lle parhawyd i dalu pensiynau ar ôl i bensiynwyr farw wedi cynyddu i 40 o achosion ar gyfer y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2022-23. Roedd hyn yn cymharu â dim ond naw o achosion a adnabuwyd ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2020-21. O ran eu gwerth, fe gynyddodd y deilliannau o £0.07 miliwn i £0.45 miliwn. Cododd gwerth cyfartalog achosion o £8,160 i £11,214. Fodd bynnag, mae'r ffigyrau'n gysylltiedig yn bennaf ag un awdurdod lleol.

Arddangosyn 11: achosion lle parhawyd i dalu pensiynau ar ôl i bensiynwyr farw yn ôl ymarferion y Fenter Twyll Genedlaethol, rhwng 2016-17 a 2022-23

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddeilliannau'r Fenter Twyll Genedlaethol

- 36 O'r ffigwr ar gyfer cyfanswm y deilliannau, mae £0.41 miliwn (91%) yn gysylltiedig â'r amcangyfrif o dwyll, gwallau, a gordaliadau a fyddai wedi parhau heb eu canfod heb baru data'r Fenter Twyll Genedlaethol.

Mae'r rhan fwyaf o'r deilliannau sy'n weddill yn gysylltiedig â chynllun gostyngiadau'r dreth gyngor a thaliadau credydwy

Cynllun gostyngiadau'r dreth gyngor

- 37 Mae cynllun gostyngiadau'r dreth gyngor sy'n seiliedig ar brawf modd yn helpu pobl ar incwm isel i dalu biliau'r dreth gyngor. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data cynllun gostyngiadau'r dreth gyngor ag amrywiaeth eang o ddata arall, gan gynnwys data cyflogresi, pensiynau, budd-daliadau tai ac Amberhill.
- 38 Fe adroddodd pedwar ar ddeg o awdurdodau lleol ar gyfanswm deilliannau o £0.30 miliwn yn y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2022-23. Roedd hyn yn gynnydd o 36% o'i gymharu â'r £0.22 miliwn yr adroddwyd arno ar gyfer y Fenter Twyll Genedlaethol yn 2020-21. Fodd bynnag, gostyngodd nifer yr hawliau a ddiwygiwyd neu a ganslwyd o 214 i 189 o achosion.

Credydwy

- 39 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn darparu ffordd effeithiol o wirio am daliadau dyblyg a bod taliadau wedi cael eu gwneud i gredydwy priodol. Mae hefyd ynparu data taliadau credydwy â data cyflogresi a Thŷ'r Cwmnïau i helpu i adnabod buddiannau mewn cyflenwyr sydd heb gael eu datgan gan staff.
- 40 Adroddodd saith corff ar gyfanswm o 42 o daliadau dyblyg i gredydwy. Roedd mwy o achosion (54) wedi'u cynnwys yn neilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2020-21. Fodd bynnag, fe gynyddodd gwerth deilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 i £0.28 miliwn, i fyny o £0.1 miliwn ym Menter Twyll Genedlaethol 2020-21.
- 41 Serch hynny, o gyfanswm y deilliannau ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23, roedd dau achos yn gyfrifol am werth o £0.16 miliwn, bron 60%. Ac roedd £0.06 miliwn (20%) o gyfanswm y deilliannau'n bariadau a adnabuwyd ym Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 ond lle cwblhawyd adolygiadau yn ystod Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.

Datblygiadau yn y dyfodol

- 42 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn 2024-25 bellach ar y gweill. Mae cyfranogwyr y Fenter Twyll Genedlaethol yn dechrau cyflwyno data i'w baru, a bydd adroddiadau paru ar gael tuag at ddiwedd 2024.
- 43 Mae llwyddiant y Fenter Twyll Genedlaethol yn dibynnu ar ba mor effeithiol y mae cyrff sy'n cyfranogi'n asesu ac yn adolygu pariadau data, ac yna'n cofnodi'r deilliannau. Nid yw pariad data'n golygu o anghenraid bod twyll, gwall neu ordaliad wedi digwydd. Ni ddisgwylir i gyfranogwyr edrych ar bob pariad data. Mae cymhwysiad gwe'r Fenter Twyll Genedlaethol yn galluogi cyfranogwyr i ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar risg a blaenoriaethu pa rai i edrych arnynt ac ym mha drefn.
- 44 Yn ogystal ag adnabod, adfer ac atal colled ariannol, mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn dwyn manteision ansoddol ehangach. Gall ddarparu sicrwydd ynghylch, ac adnabod cyfleoedd i wella, effeithiolrwydd prosesau a gweithdrefnau ariannol a gweinyddol eraill.
- 45 Mae ein hadolygiad o adroddiadau paru data'n adnabod anghysonderau o ran sut y caiff pariadau eu hasesu, eu hadolygu, a sut yr adroddir ar y deilliannau. Mae'n amlygu rhai amrywiadau mawr mewn canlyniadau rhwng cyfranogwyr o fath tebyg ac mae hefyd yn awgrymu bod rhai cyfranogwyr wedi methu â dyrannu adnoddau digonol i adolygu pariadau.
- 46 Yn ystod Menter Twyll Genedlaethol 2024-25, bydd staff Archwilio Cymru'n cynyddu eu hymgysylltiad â chyrff sy'n cyfranogi i godi ymwybyddiaeth a hybu cyfranogiad gweithredol. Mae arnom eisiau cynyddu ein dealltwriaeth am ffactorau sy'n dylanwadu ar y deilliannau yr adroddir arnynt gan gyrff unigol ac amrywiadau rhwng cyrff, gan gynnwys yn eu defnydd o offeryn Appcheck⁵ y Fenter Twyll Genedlaethol. Byddwn hefyd yn adolygu ac yn diweddarau ein 'rhestr wirio hunanarfarnu' cyn rhyddhau pariadau data'r Fenter Twyll Genedlaethol yn 2024-25.
- 47 Rydym hefyd yn parhau i geisio codi proffil, a gwneud gwaith pellach i ddatblygu cwmpas, y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru. Rydym yn falch y bydd Trafnidiaeth Cymru'n gyfranogwr newydd yn ymarfer nesaf y Fenter Twyll Genedlaethol, a fydd yn dod â data cardiau teithio rhatach yn ôl i mewn i'r ymarfer ac oddeutu 4,000 yn fwy o gofnodion cyflogeion.

5 Cynnrych atal twyll a gwirio ceisiadau yw Appcheck. Trwy wirio a dilysu unigolyn yn erbyn yr wybodaeth a gasglwyd fel rhan o'r Fenter Twyll Genedlaethol, gall Appcheck helpu i leihau hawliadau twyllodrus neu wallus am fudd-daliadau neu wasanaethau.

- 48 Yn y cyfamser, mewn ymarferion cynharach, mae'r Fenter Twyll Genedlaethol wediparu data cartrefi gofal preswyl â phobl ymadawedig i adnabod achosion lle mae preswlydd mewn cartref gofal wedi marw, ond bod yr awdurdod lleol heb gael ei hysbysu ac wedi parhau i wneud taliadau i'r cartref gofal. Fodd bynnag, nid oedd yn bosibl paru'r data yma ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 a Menter Twyll Genedlaethol 2022-23 oherwydd canlyniad anfwriadol newid i'r ddeddfwriaeth a oedd yn effeithio ar Gymru, yr Alban a Lloegr. Nid oes datrysiad deddfwriaethol wedi cael ei adnabod eto ond mae'n dal i fod yn bosibl y bydd y data yma'n cael ei baru'n ddiweddarach yn ystod Menter Twyll Genedlaethol 2024-25.
- 49 Yn olaf, rydym hefyd yn archwilio cyfleoedd eraill i adeiladu ar setiau data'r Fenter Twyll Genedlaethol gyda gweithgarwch ychwanegol i baru data neu ddadansoddi canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol. Mae un enghraifft fyw'n ymwneud â pheilot ar gofrestrïadau cleifion meddygon teulu, gan weithio gyda Phartneriaeth Cydwasanaethau GIG Cymru. Mae paru data'n cael ei wneud i ganfod:
- unigolion ymadawedig ar gofrestr meddyg teulu; a hefyd
 - cleifion dyblyg mewn un gofrestr meddyg teulu neu ar draws nifer o gofrestrau meddygon teulu.
- 50 Byddwn yn adrodd ar ddeilliannau'r peilot pan fyddant wedi'u cadarnhau. Mae ein peilot cofrestrïadau meddygon teulu'n dilyn ein peilot paru data fferylliaeth gymunedol yr adroddwyd arno ym mis Mai 2024. Er nad oedd yn gysylltiedig â setiau data'r Fenter Twyll Genedlaethol, mae'r ymarfer ar fferylliaeth gymunedol yn rhan o'n hymrwymiad ehangach i waith dadansoddeg twyll.

Atodiadau

- 1 Ynglŷn â'r Fenter Twyll
Genedlaethol yng Nghymru

1 Ynglŷn â'r Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru

Llywodraethu

Mae Awdurdod Twyll y Sector Cyhoeddus (PSFA) – rhan o Swyddfa Cabinet Llywodraeth y DU a Thrysorlys EF – yn goruchwyllo'r Fenter Twyll Genedlaethol ledled y DU. Archwilio Cymru sy'n arwain yr ymarfer yng Nghymru dan bwerau'r Archwilydd Cyffredinol yn Neddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Mae Cod Ymarfer ar Baro Data Archwilydd Cyffredinol Cymru'n crynhoi'r ddeddfwriaeth, a rheolaethau, allweddol, ar gyfer yr ymarfer yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi mandadu bod awdurdodau lleol unedol, cyrff y GIG, heddluoedd ac awdurdodau tân ac achub yn cyfranogi yn y Fenter Twyll Genedlaethol. Fe wnaeth Llywodraeth Cymru, rhai o gyrff hyd braich Llywodraeth Cymru, Cronfa Bensiwn Prifysgol Caerdydd, ac Archwilio Cymru gyfranogi'n wirfoddol ym Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.

Mae gwybodaeth am y Fenter Twyll Genedlaethol hefyd ar gael ar wefan Archwilio Cymru.

Cylch y Fenter Twyll Genedlaethol

O fis Hydref 2022

Cyflwynodd cyrff a oedd yn cyfranogi ddata penodedig ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23¹

Fe wnaeth y Fenter Twyll Genedlaethol baru data o fewn a rhwng cyrff i adnabod anghysonderau a elwir yn 'bariadau data'

Ionawr 2023

Adroddwyd wrth gyfranogwyr ar bariadau data

Ionawr 2023 – Mawrth 2024

Fe wnaeth cyfranogwyr asesu ac adolygu pariadau data, a chofnodi deilliannau

31 Mawrth 2024

Mae deilliannau yr adroddwyd arnynt ar y dyddiad hwn yn goleuo dadansoddiad Archwilio Cymru

Hydref 2024

Archwilio Cymru'n adrodd ar Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23
Cyrff sy'n cyfranogi'n cyflwyno data penodedig ar gyfer Menter Twyll Genedlaethol 2024-25

Nodyn:

1 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn ei gwneud yn ofynnol cyflwyno data'r dreth gyngor a'r gofrestr etholiadol yn flynyddol, rhwng mis Tachwedd a mis Ionawr, ar gyfer paru data disgownt person sengl.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.